

L'imaginari nacional explicat d'una manera diferent

GEMMA PASQUAL I ESCRIVÀ

Segons Michael Ende, no hi ha temes infantils i temes d'adults, sinó diferents formes de contar. La literatura infantil i juvenil (LIJ) és una creació relativament nova en el món de la literatura, tant com el concepte d'infantesa, que ha anat canviant al llarg dels temps. Peter Hunt, en la seva obra *Criticism, Theory & Children's Literature*, afirma que el concepte *Children's Literature* és una contradicció de termes, ja que és una literatura imposada als nens i nenes, però controlada i creada pels adults. Tot i que molts escriptors es resisteixen a ser encasellats perquè prefereixen parlar de literatura a seques, no podem negar que existeix aquest gènere especialment adreçat al jovent. Ja ho deia Carles Riba: «Malgrat Croce, els gèneres literaris existeixen; el que ha desaparegut són les fronteres traçades pels preceptistes dogmàtics, i entre gènere i gènere no és que ara hi hagi, ans sempre hi ha hagut, una vasta zona de trànsit, graduada fins a ésser neutra.»

Nous corrents teòrics de la segona meitat del segle XX, especialment la teoria dels polisistemes d'Even-Zohar, han produït un canvi de percepció de la LIJ. Amb una concepció molt més àmplia de la literatura, es considera que totes les formes literàries són importants per al conjunt. Les teories sistèmiques conceben la literatura com un conjunt ordenat d'entitats que estableixen relacions entre elles.

Als Països Catalans, la literatura infantil i juvenil ha seguit les tendències de la resta del món; han estat nombrosos els autors que han conreat aquest gènere. El paper de la LIJ ha estat més important que als països de desenvolupament políticament normal, ja que no solament ha estat un complement de l'escola, sinó que sovint ha hagut de suplir el que aquesta no feia. Amb un segle escàs d'existència, ha demostrat

amb escriu la seva varietat de registres, la capacitat d'assimilació i de producció que té, i ha aconseguit un lloc en la producció europea actual.

Els contes, transmesos oralment o en forma impresa, formen part del llenguatge dels infants i són un poderós recurs didàctic a través del qual els adults realitzen la socialització de les noves generacions, alhora que transmeten els seus valors. Si bé la primera funció que té la literatura és fer gaudir de les històries, dels personatges, de la màgia, etc., és a través del conte i de les identificacions que els nens i nenes estableixen amb els distints personatges com es van interioritzant conceptes i, en molts casos, es van generant estereotips. La literatura no és neutra; transmet ideologia i models. Per això esdevé també un mecanisme important de construcció de la identitat nacional.

Qualsevol projecte democràtic de construcció nacional que no es legitima originàriament des de l'estat, requereix un projecte de vertebració cultural. Difícilment podrem parlar de comunitat nacional si no existeix també una cultura nacional ben articulada, plural i integradora, que al mateix temps proporcioni un marc de referència i unes característiques pròpies que la facin distingible de les altres cultures nacionals. Així, doncs, es fa necessària una literatura nacional amb vocació universal.

La literatura ha estat tradicionalment l'àmbit privilegiat per a la creació de l'imaginari cultural humà i, per tant, també de la nació. La literatura infantil i juvenil és, normalment, la primera que llegeix una persona en el curs de la seva vida; d'aquí prové la posició determinant d'aquesta en la formació de nous lectors. Això explica que, davant processos de planificació, la LIJ sigui una qüestió prioritària. El

nou projecte de construcció nacional ha d'estar dotat d'un pla nacional de la lectura modern, on es posi en valor el paper de la LIJ i els escriptors que la fan possible, prestigiant-la i donant-li visibilitat, consolidant-la i exportant-la arreu del món.

La LIJ és la clau que obre el pany d'un imaginari propi per als nostres nens i nenes. Com explica Caterina Valriu, «l'imaginari és com l'energia: simplement es transforma. Els seus orígens es perden en un passat remot, tant que no en servam memòria. La seva destrucció és inimaginable. El que sí podem constatar és un procés de transformació, essencialment vinculat a la forma, al canal de transmissió i al mode de recepció per part dels individus, però aquesta transformació afecta poc el nucli bàsic de l'imaginari, que s'assenta sobre la construcció mítica i que funciona per arquetipus. Perquè és en aquesta capacitat d'adaptació a les noves circumstàncies i alhora de permanència on rau el secret de la seva pervivència. Des de casa nostra, des de la nostra literatura —marcada des de sempre per la peripècia històrica del nostre petit país— ens cal continuar treballant per evitar la uniformització del nostre imaginari, per conrear l'herència rebuda i ser capaços de recollir-ne fruits renovats i saborosos.»

Un imaginari nacional, que han fet possible els nostres escriptors de LIJ, dotant els joves de referents de ficció que abans només trobaven en altres literatures, com l'anglosaxona, l'escaandinava o la francesa. Autors que pensen el món des de casa nostra i que estimen la llengua i la cultura catalanes, promovent la imaginació i la creativitat dels nostres infants i creient fermament que un país s'aixeca gràcies als seus futurs ciutadans i als valors que hagin adquirit al llarg dels seus anys d'educació. ♦